

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Niende Afdeling)

7. december 2023*

»Præjudiciel forelæggelse – forbrugerbeskyttelse – direktiv 93/13/EØF – urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler – artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1 – virkningerne af, at et vilkår findes urimeligt – aftale om et lån mod pant i fast ejendom indekseret efter en udenlandsk valuta, der indeholder urimelige vilkår om valutakurser – kontraktens ugyldighed – krav om tilbagebetaling – legitime interesser – forældelsesfrist«

I sag C-140/22,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie (retten i første instans i Warszawa-Śródmieście, tingstedet Warszawa, Polen) ved afgørelse af 18. januar 2022, indgået til Domstolen den 25. februar 2022, i sagen:

SM,

KM

mod

mBank S.A.,

procesdeltager:

Rzecznik Finansowy,

har

DOMSTOLEN (Niende Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden, O. Spineanu-Matei, og dommerne S. Rodin (refererende dommer) og L.S. Rossi,

Generaladvokat: A.M. Collins

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

* Processprog: polsk.

efter at der er afgivet indlæg af:

- KM og SM ved radcowie prawni W. Bochenek og P. Stalski,
- mBank S.A. ved radcowie prawni A. Cudna-Wagner og K. Stokłosa og advokat B. Miąskiewicz,
- den polske regering ved B. Majczyna og S. Żyrek, som befuldmægtigede,
- den portugisiske regering ved C. Alves, P. Barros da Costa, A. Cunha, B. Lavrador og A. Pimenta, som befuldmægtigede,
- Europa-Kommissionen ved N. Ruiz García og A. Szmytkowska, som befuldmægtigede,

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler (EFT 1993, L 95, s. 29).
- 2 Anmodningen er blevet indgivet i forbindelse med en tvist mellem SM og KM, på den ene side, og banken mBank S.A., på den anden side, vedrørende tilbagebetaling af beløb, der er betalt til sidstnævnte i henhold til en aftale om lån med pant i fast ejendom, som skal annulleres med den begrundelse, at den indeholder urimelige vilkår.

Retsforskrifter

EU-retten

- 3 Tiende betragtning til direktiv 93/13 lyder:

»[F]orbrugeren kan sikres en bedre beskyttelse gennem vedtagelse af ensartede bestemmelser vedrørende urimelige vilkår; [...]«
- 4 Dette direktivs artikel 6, stk. 1, har følgende ordlyd:

»Medlemsstaterne fastsætter, at urimelige kontraktvilkår i en aftale, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, i henhold til deres nationale lovgivning ikke binder forbrugeren, og at aftalen forbliver bindende for parterne på i øvrigt samme vilkår, hvis den kan opretholdes uden de urimelige kontraktvilkår.«

5 Det nævnte direktivs artikel 7, stk. 1, fastsætter:

»Medlemsstaterne sikrer, at der i forbrugernes og konkurrenternes interesse findes egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem forbrugere og en erhvervsdrivende, til ophør.«

Polsk ret

6 Artikel 60 i ustawa – Kodeks cywilny (lov om den civile lovbog) af 23. april 1964 (Dz. U. nr. 16, pos. 93) i den affattelse, der finder anvendelse på tvisten i hovedsagen (herefter »civillovbogen«), fastsætter:

»Med forbehold af de undtagelser, der er fastsat ved lov, kan viljen hos en person, der foretager en retshandel, komme til udtryk ved enhver adfærd fra den pågældende person, der i tilstrækkelig grad afslører sin vilje, herunder ved tilkendegivelse af denne vilje i elektronisk form.«

7 Civillovbogens artikel 117 er affattet som følger:

»1. Formuekrav forældes med de i loven fastsatte undtagelser.

2. Efter forældelsesfristens udløb kan debitor undlade at opfylde sin forpligtelse, medmindre denne har givet afkald på at kunne gøre forældelse gældende. Frafald af forældelsesindsigelsen inden fristens udløb er dog ugyldigt.«

2¹ Når forældelsesfristen er udløbet, er det ikke længere muligt at gøre et krav gældende over for en forbruger.«

8 Civillovbogens artikel 117¹ fastsætter:

»1. Retten kan i særlige tilfælde under hensyn til parternes interesser se bort fra udløbet af forældelsesfristen for krav mod forbrugere, hvis billigheden kræver det.

2. Ved udøvelsen af den i stk. 1 omhandlede beføjelse skal retten navnlig tage hensyn til:

1) forældelsesfristens længde

2) længden af perioden fra forældelsesfristens udløb, indtil kravet gøres gældende

3) arten af de omstændigheder, der fik kreditor til ikke at forfølge kravet, herunder indvirkningen af debtors adfærd på kreditors forsinkelse med at forfølge kravet.«

9 Artikel 118 i civillovbogen i den affattelse, der var gældende indtil den 8. juli 2018, havde følgende ordlyd:

»Medmindre andet er fastsat i en særlig bestemmelse, er forældelsesfristen ti år, og for krav om periodiske ydelser og krav i forbindelse med drift af virksomhed tre år.«

10 Civillovbogens artikel 118 bestemmer i den affattelse, der har været gældende siden den 8. juli 2018, følgende:

»Medmindre andet er fastsat i en særlige bestemmelse, er forældelsesfristen seks år og for krav om periodiske ydelser og krav i forbindelse med drift af virksomhed tre år. Forældelsesfristens udløb er dog på den sidste dag i kalenderåret, medmindre forældelsesfristen er mindre end to år.«

11 Civillovbogens artikel 120, stk. 1, har følgende ordlyd:

»Forældelsesfristen begynder at løbe fra den dag, hvor fordringen forfalder til betaling. Hvis en fordrings forfald afhænger af, at fordringshaver har foretaget en særligt handling, begynder fristen at løbe fra den dato, hvor fordringen ville være forfaldet, hvis fordringshaveren havde foretaget handlingen hurtigst muligt.«

12 Nævnte lovbogs artikel 385¹ bestemmer:

»1. Vilkår i en forbrugeraftale, som ikke har været genstand for en individuel forhandling, er ikke bindende for forbrugeren, hvis de fastsætter hans rettigheder og pligter på en måde, som er i strid med god forretningsskik, og groft tilsidesætter forbrugeren interesser (ulovlige kontraktvilkår). Denne bestemmelse berører ikke vilkår, som fastsætter parternes hovedydelser, herunder prisen eller vederlaget, hvis de er klart og entydigt formuleret.

2. Såfremt et kontraktvilkår ikke er bindende for forbrugeren i medfør af stk. 1, forbliver aftalen i øvrigt bindende mellem parterne.

3. Kontraktvilkår, hvis indhold forbrugeren ikke har haft nogen reel indflydelse på, anses for ikke individuelt aftalt. Dette gælder navnlig for kontraktvilkår, der stammer fra en standardkontrakt, som kontrahenten har foreslået forbrugeren.

4. Bevisbyrden for, at kontraktvilkår er aftalt individuelt, påhviler den, der påberåber sig dette.«

13 Artikel 405 i samme lovbog fastsætter:

»Den, der uden lovhjemmel har opnået en materiel fordel på bekostning af en anden person, er forpligtet til at tilbagegive ydelsen in natura og, hvis det ikke er muligt, at tilbagebetale et beløb svarende til dens værdi.«

14 Civillovbogens artikel 410 er affattet som følger:

»1. Bestemmelserne i de foregående artikler finder bl.a. anvendelse på uberettiget opfyldelse.

2. Opfyldelse er uberettiget, såfremt den person, der foretog den, ikke var forpligtet overhovedet eller ikke var forpligtet i forhold til den person, som vedkommende foretog opfyldelsen til, eller såfremt grundlaget for opfyldelsen er bortfaldet, eller såfremt det tilsigtede formål med opfyldelsen ikke var blevet opnået, eller såfremt den retsakt, som forpligtelsen til at foretage opfyldelsen var baseret på, var ugyldig og ikke er blevet gyldig, siden opfyldelsen fandt sted.«

15 Civillovbogens artikel 455 bestemmer:

»Hvis opfyldelsestidspunktet ikke er angivet eller ikke følger af forpligtelsens karakter, bør opfyldelsen af kravet ske umiddelbart efter, at debitor er blevet opfordret til at opfylde kravet.«

16 Civillovbogens artikel 481, stk. 1, har følgende ordlyd:

»Er debitor forsinket med betaling af en pengeydelse, kan kreditor kræve morarenter, selv om den pågældende ikke har lidt skade, og selv om forsinkelsen var en følge af forhold, som debitoren ikke er ansvarlig for.«

Twisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

- 17 Den 18. februar 2009 indgik SM og KM en låneaftale med mBank om lån med pant i fast ejendom med variabel rente i polske zloty (PLN) og indekseret til schweizerfranc (CHF) (herefter »låneaftalen«).
- 18 I henhold til denne aftale var SM og KM forpligtet til at betale månedlige ydelser i polske zloty, hvis størrelse blev fastsat ved anvendelse af valutakursen for schweizerfranc, som var offentliggjort i tabellen over mBanks vekselkurser på betalingsdatoen for disse månedlige ydelser (herefter »konverteringsvilkårene«).
- 19 Da SM og KM var af den opfattelse, at konverteringsvilkårene var urimelige, indgav de den 4. juli 2019 en klage til mBank. Ved denne klage anmodede SM og KM om tilbagebetaling inden for en frist på 30 dage af de månedlige ydelser, som denne bank uberettiget havde modtaget som følge af låneaftalens ugyldighed med et beløb på 242 238,61 PLN (ca. 52 277 EUR), og, såfremt der ikke var grundlag for at erklære denne aftale ugyldig, betaling af et beløb på 52 298,92 PLN (ca. 11 288 EUR) som tilbagebetaling af de overskydende månedlige ydelser (hovedstol og renter), som banken havde modtaget i perioden fra den 20. juli 2009 til den 18. marts 2019.
- 20 Ved skrivelse af 16. juli 2019 besvarede mBank denne klage og anførte, at låneaftalen var lovlig, gyldig og ikke indeholdt urimelige vilkår.
- 21 Den 31. juli 2019 indgav SM og KM en forligsanmodning til Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie (retten i første instans i Warszawa-Śródmieście, Polen), som er den forelæggende ret, med påstand om, at mBank skulle betale dem de beløb, der er nævnt i nærværende doms præmis 19.
- 22 Den 4. december 2019 besvarede mBank denne anmodning med, at det efter dens opfattelse ikke var muligt at nå til enighed.
- 23 Den 13. december 2019 gav SM og KM i et offentligt retsmøde, hvor mBank ikke var til stede, møde for den forelæggende ret og bekræftede deres stævning. Denne ret fastslog derfor, at der ikke var indgået nogen aftale, og bestemte, at forligssagen skulle afsluttes.
- 24 Den 10. august 2020 meddelte SM og KM, at de indvilgede i, at låneaftalen blev erklæret ugyldig i sin helhed, at de var af den opfattelse, at annullationen af denne aftale var gunstig for dem, og at de accepterede konsekvenserne af denne ugyldighed, herunder de retlige og økonomiske konsekvenser.
- 25 Efter at den forelæggende ret havde underrettet SM og KM om konsekvenserne af annullationen af låneaftalen, erklærede de i et retsmøde, der blev afholdt den 27. oktober 2020 for denne ret, at de forstod disse konsekvenser og accepterede, at aftalen blev annulleret.

- 26 Den forelæggende ret har fastslået, at konverteringsvilkårene i låneaftalen er urimelige, og at denne aftale ikke ville kunne forblive i kraft, hvis disse vilkår blev annulleret.
- 27 Henset til Domstolens praksis vedrørende direktiv 93/13 har den forelæggende ret anført, at for så vidt som ugyldigheden af urimelige vilkår indebærer, at låneaftalen annulleres i sin helhed, vil konsekvensen af denne annulation være, at kontrahenterne har gensidige fordringer på tilbagebetaling af et beløb svarende til alle uretmæssigt udbetalte beløb i henhold til denne aftale.
- 28 Den forelæggende ret har præciseret, at fortolkningen af polsk ret vedrørende virkningerne af de ulovlige kontraktvilkårs manglende bindende karakter blev anset for at være veletableret indtil en afgørelse fra Sąd Najwyższy (øverste domstol, Polen) af 7. maj 2021.
- 29 Ifølge den forelæggende ret fandt Sąd Najwyższy (øverste domstol) med denne afgørelse, at den fortolkning, hvorefter de polske retsinstanser er forpligtet til ex officio at undersøge, om der eventuelt foreligger urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler, og til at fastslå, at disse vilkår er absolut ugyldige, ikke er i overensstemmelse med Domstolens praksis, hvorefter en forbruger kan acceptere anvendelsen af et urimeligt vilkår. På den ene side, såfremt det pågældende urimelige kontraktvilkår i et sådant tilfælde har fuld virkning, vil den sanktion, der skal anvendes, ikke være den absolutte ugyldighed af dette kontraktvilkår, men snarere at det er genstand for »suspenderet håndhævelse«. Sąd Najwyższy (øverste domstol) fastslog for det andet, at for så vidt som den pågældende erhvervsdrivende i tilfælde af annulation af en låneaftale, der indeholder et urimeligt vilkår, har ret til at kræve tilbagebetaling af den lånte kapital, skal retten til at påberåbe sig, at dette vilkår ikke kan håndhæves, og at aftalen som følge heraf annulleres, ligeledes indrømmes den erhvervsdrivende.
- 30 Den forelæggende ret er i tvivl om, hvorvidt begrebet »suspenderet håndhævelse« er foreneligt med direktiv 93/13. Den forelæggende ret præciserer, at begrebet indebærer, at en retsakt forbliver gyldig, men ikke har nogen virkning, indtil forbrugeren i givet fald giver sit samtykke. Det fremgår imidlertid af Domstolens praksis, at et urimeligt kontraktvilkår skal anses for aldrig at have eksisteret, og at en national ret skal drage alle konsekvenserne af, at et kontraktvilkår, hvis urimelige karakter er blevet fastslået, ikke kan gøres gældende, uden at afvente, at forbrugeren fremsætter en erklæring herom.
- 31 Den forelæggende ret har desuden fremhævet, at det fremgår af afgørelsen fra Sąd Najwyższy (øverste domstol) af 7. maj 2021, at et urimeligt vilkår forbliver »suspenderet« indtil det tidspunkt, hvor forbrugeren fremlægger en formaliseret erklæring, hvorved denne erklærer, for det første, at han ikke indvilliger i at opretholde dette vilkår, for det andet, at han har kendskab til dels den omstændighed, at ugyldigheden af det nævnte vilkår indebærer, at den aftale, som det indgår i, annulleres, dels konsekvenserne af denne annulation, og for det tredje, at han samtykker i, at aftalen annulleres (herefter »den formelle erklæring«). Ifølge den forelæggende ret fremgår forpligtelsen til at fremlægge en sådan erklæring imidlertid hverken af direktiv 93/13 eller af Domstolens praksis. Den forelæggende ret har heraf konkluderet, at den omstændighed, at anvendelsen af artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 gøres betinget af, at der fremlægges en formaliseret erklæring, er i strid med denne bestemmelse.
- 32 Den forelæggende ret har ligeledes fremhævet, at så længe en aftale fortsat er suspenderet, kan den pågældende erhvervsdrivende ikke kræve opfyldelse af de ydelser, der er aftalt i denne aftale, således at forældelsesfristen ikke begynder at løbe i forhold til den erhvervsdrivende.

- 33 Den forelæggende ret er desuden af den opfattelse, at når en forbruger fremsætter et udenretligt krav med henblik på annullation af et urimeligt vilkår, er en erhvervsdrivende ikke i stand til at efterprøve, om denne forbruger er blevet oplyst om sine rettigheder og konsekvenserne af annullationen af dette vilkår. Det tidspunkt, hvor en forbruger har nedlagt påstand om annullation og erklæret at være bevidst om sine rettigheder og konsekvenserne af annullationen af et urimeligt vilkår, er imidlertid vigtigt, fordi forbrugeren fastsætter begyndelsestidspunktet for forældelsen af kreditors tilbagebetalingskrav, muligheden for at gøre fordringerne forfaldne og foretage modregning.
- 34 Den forelæggende ret er i tvivl om den fortolkning af polsk ret, som Sąd Najwyższy (øverste domstol) har anlagt i sin beslutning af 7. maj 2021, hvorefter forældelsesfristen for en erhvervsdrivendes søgsmål med henblik på at opnå tilbagebetaling fra en forbruger af en ydelse, som denne har modtaget som følge af annullationen af en aftale, først begynder at løbe fra den dato, hvor denne forbruger indgiver en formaliseret erklæring, for så vidt som den er i strid med effektivitetsprincippet.
- 35 Den forelæggende ret har anført, at hvis forbrugeren ifølge denne fortolkning ikke fremlægger en formaliseret erklæring, vil dette søgsmål aldrig være forældet. Selv hvis forbrugeren indgiver en sådan erklæring, men den erhvervsdrivende bestrider, at den udgør »en udtrykkelig erklæring fra forbrugeren om, at han har modtaget fuldstændige oplysninger«, som krævet af Sąd Najwyższy (øverste domstol), og følgelig hævder, at den ikke har haft nogen virkning, vil forældelsesfristen for dette søgsmål ikke begynde at løbe.
- 36 Den forelæggende ret er af den opfattelse, at en sådan fortolkning sætter den erhvervsdrivende i en bedre retsstilling end forbrugeren, for så vidt som forældelsesfristen for den erhvervsdrivendes retsforfølgning altid begynder at løbe senere end forbrugers søgsmålsfrist. Den begynder ligeledes at løbe senere end bankens søgsmålsfrist i tilfælde af ugyldighed af en aftale, der ikke indeholder urimelige vilkår, således at ækvivalensprincippet tilsidesættes. Den forelæggende ret er i øvrigt af den opfattelse, at den omstændighed, at den erhvervsdrivende befinder sig i en så gunstig retsstilling, ligeledes er i strid med effektivitetsprincippet og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13, eftersom en erhvervsdrivende, der udarbejder en aftale, der indeholder urimelige vilkår, de facto er sikret, at vedkommendes søgsmål ikke vil blive forældet, hvis forbrugeren ikke tidligere og udtrykkeligt har oplyst den erhvervsdrivende om, at vedkommende er bekendt med, at denne aftale indeholder urimelige vilkår, og de retlige konsekvenser heraf.
- 37 Den forelæggende ret er af den opfattelse, at den dato, fra hvilken forældelsesfristen for den erhvervsdrivendes retsforfølgning begynder at løbe, senest skal være det tidspunkt, hvor den erhvervsdrivende modtager det første brev fra forbrugeren, der gør gældende, at aftalen er ugyldig, eller at der foreligger urimelige vilkår. I så fald bør den erhvervsdrivende forstå, at forbrugeren er klar over konsekvenserne af at annullere aftalen og accepterer dem.
- 38 Den forelæggende ret er endog af den opfattelse, at forældelsesfristen for den erhvervsdrivendes retsforfølgning i henhold til den almindelige regel skal begynde at løbe fra det tidspunkt, hvor den erhvervsdrivende udfører sin tjenesteydelse, eller fra en dato, der ligger lidt senere. I denne henseende har den forelæggende ret anført, at det, henset til dens ekspertiseniveau, kan antages, at en bank, der udarbejder en aftale, der indeholder urimelige vilkår, fra begyndelsen skal vide, at denne aftale indeholder sådanne vilkår, og at dette indebærer tilbagebetaling af de gensidige ydelser, der er fastsat i den nævnte aftale. Den forelæggende ret har tilføjet, at Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (den regionale domstol i Warszawa – domstol for konkurrence- og forbrugerbeskyttelse, Polen) den 27. december 2010 allerede i en

sag, hvor mBank var en af parterne, har fastslået, at et vilkår som det i hovedsagen omhandlede var ulovligt. Den forelæggende ret har heraf konkluderet, at en anerkendelse af, at forældelsesfristen for en banks søgsmål med henblik på tilbagebetaling af den lånte kapital først begynder at løbe fra den dato, hvor den berørte forbruger fremlægger en formaliseret erklæring, ikke blot svarer til at acceptere en ulovlig adfærd fra den erhvervsdrivendes side, men ligeledes til at tilskynde den erhvervsdrivende til at udvise en sådan adfærd i strid med direktiv 93/13.

- 39 Den forelæggende ret har anført, at en del af de polske retter har medgivet, at den fortolkning, som Sąd Najwyższy (øverste domstol) har anlagt, har til følge, at en forbrugers fordring mod en bank først forfalder til betaling, når forbrugeren frit og på oplyst grundlag har erklæret at ville acceptere annullation af aftalen.
- 40 Hvis denne fortolkning blev accepteret, ville det ifølge den forelæggende ret følge heraf, at selv hvis en forbruger på forhånd anmodede en bank om at tilbagebetale de uretmæssigt betalte beløb som følge af ugyldigheden af den med banken indgåede aftale, ville hans fordring ikke være forfalden til betaling, således at han først ville kunne gøre krav på morarenter efter den lovbestemte sats fra datoen for indgivelsen af en sådan erklæring. Den forelæggende ret er imidlertid af den opfattelse, at den omstændighed, at forbrugers udøvelse af retten til morarenter underlægges en ny betingelse, er i strid med ækvivalensprincippet, for så vidt som et krav, der ikke kan forældes, i overensstemmelse med almindelige polske civile retlige principper forfalder på tidspunktet for fremsættelsen af anmodningen om tilbagebetaling. Ud over, at den nævnte fortolkning er i strid med Domstolens praksis, favoriserer den en erhvervsdrivendes adfærd, der består i bevidst at forsinke tilbagebetalingen af en forbrugers krav og således forlænge varigheden af den pågældende retssag.
- 41 Endelig har den forelæggende ret anført, at ifølge den fortolkning, som Sąd Najwyższy (øverste domstol) har anlagt, skal en forbrugers krav på tilbagebetaling af betalinger, som denne har foretaget i henhold til en låneaftale, der er ugyldig med den begrundelse, at den indeholder urimelige vilkår, nedsættes til et beløb, som svarer til de renter, som forbrugeren skulle have betalt til den pågældende bank, hvis kreditaftalen hypotetisk set havde været gyldig. Den forelæggende ret er i tvivl om, hvorvidt direktiv 93/13 samt effektivitets- og ækvivalensprincippet gør det muligt på denne måde at begrænse forbrugers tilbagebetalingskrav.
- 42 Den forelæggende ret har i denne henseende anført, at nødvendigheden af en sådan nedsættelse af forbrugers fordring skyldes den omstændighed, at tilbagebetalingen af alle ydelser op til deres samlede beløb indebærer en ugrundet berigelse af forbrugeren. Den forelæggende ret er imidlertid af den opfattelse, at denne fortolkning er i strid med ækvivalensprincippet, eftersom den begrænser en forbrugers ret til tilbagebetaling af beløb, som denne med urette har betalt til en bank, selv om banken kan kræve tilbagebetaling af samtlige de uretmæssigt udbetalte ydelser, som banken har leveret til forbrugeren.
- 43 Desuden er den nævnte fortolkning ligeledes i strid med effektivitetsprincippet. Den forelæggende ret er af den opfattelse, at en sådan fortolkning dels tilsidesætter dette princip på samme måde, som hvis banker fik ret til at inddrive fordringer mod forbrugere på grund af en kontraktstridig anvendelse af kapitalen, dels svarer til en tidsmæssig begrænsning af forbrugers krav om tilbagebetaling, som er i strid med direktiv 93/13, med henvisning til dom af 21. december 2016, Gutiérrez Naranjo m.fl. (C-154/15, C-307/15 og C-308/15, EU:C:2016:980).

44 Under disse omstændigheder har Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie (retten i første instans i Warszawa – Śródmieście, Warszawa, Polen) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Skal artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv [93/13] samt effektivitets- og ækvivalensprincippet fortolkes således, at [de] er til hinder for en retslig fortolkning af den nationale lovgivning, hvoraf det i tilfælde, hvor der i en aftale er indgået et urimeligt kontraktvilkår, uden hvilket aftalen ikke kan opfyldes, følger:

1. at denne aftale først bliver endeligt uden virkning (ugyldig) med tilbagevirkende kraft fra det tidspunkt, hvor forbrugeren afgiver en erklæring om, at denne ikke accepterer opretholdelsen af det urimelige vilkår, er bekendt med virkningerne af aftalens ugyldighed, og accepterer aftalens ugyldighed
2. at forældelsesfristen for den erhvervsdrivendes krav om tilbagebetaling af uberettigede ydelser, som er blevet opfyldt i henhold til aftalen, først begynder at løbe fra det tidspunkt, hvor forbrugeren har afgivet erklæringen, som omhandlet i punkt 1, selv om forbrugeren tidligere har anmodet den erhvervsdrivende om betaling [af de til denne uberettiget betalte beløb], og at den erhvervsdrivende på forhånd kunne have forventet, at aftalen, som den er udformet af den erhvervsdrivende, indeholdt urimelige vilkår
3. at forbrugeren først kan kræve morarenter fra det tidspunkt, hvor denne afgiver erklæringen, som omhandlet i punkt 1, selv om forbrugeren tidligere har anmodet den erhvervsdrivende om betaling [af disse beløb]
4. at forbrugeren krav om tilbagebetaling af de ydelser, denne har leveret i henhold til den ugyldige låneaftale (låneafdrag, gebyrer, provisioner og forsikringspræmier), bør nedsættes med et beløb svarende til de renter, som banken ville have været berettiget til, hvis låneaftalen havde været gyldig, mens banken kan kræve tilbagebetaling af de ydelser, som den opfyldte i henhold til den samme ugyldige låneaftale (hovedstolen), i deres helhed?«

Domstolens kompetence

- 45 mBank har gjort gældende, at det præjudicielle spørgsmåls punkt 1-3 i det væsentlige har til formål at opnå, at Domstolen fortolker reglerne i polsk ret, hvilket falder uden for Domstolens kompetence.
- 46 mBank har i denne henseende gjort gældende, at valget af, hvilke sanktioner der skal anvendes i tilfælde af, at en aftale ikke er i overensstemmelse med direktiv 93/13 og derfor ikke kan opretholdes, såfremt der ikke foreligger et vilkår, der anses for urimeligt, henhører under national ret, således at det ikke tilkommer Domstolen, men de nationale retter at fortolke og anvende denne ret.
- 47 Det skal bemærkes, at den ved artikel 267 TEUF indførte procedure ifølge fast retspraksis er et middel til samarbejde mellem Domstolen og de nationale domstole, som giver Domstolen mulighed for at forsyne de nationale retter med de elementer vedrørende fortolkningen af EU-retten, som er nødvendige for, at de kan afgøre den tvist, der verserer for dem. Inden for rammerne af dette samarbejde tilkommer det den nationale ret, for hvilken hovedsagen er indbragt, som alene har direkte kendskab til de faktiske omstændigheder, der ligger til grund for

tvisten, og som har ansvaret for den afgørelse, som skal træffes, på grundlag af omstændighederne i den konkrete sag at vurdere, såvel om en præjudiciel afgørelse er nødvendig for, at den kan afsige dom, som relevansen af de spørgsmål, den forelægger Domstolen. Når de forelagte spørgsmål vedrører fortolkningen af EU-retten, er Domstolen følgelig principielt forpligtet til at træffe afgørelse (kendelse af 16.12.2021, Fedasil, C-505/21, EU:C:2021:1049, præmis 38 og den deri nævnte retspraksis).

- 48 Det skal i denne forbindelse bemærkes, at affattelsen i national lovgivning af den beskyttelse, som direktiv 93/13 garanterer forbrugerne, imidlertid ikke må ændre beskyttelsens udstrækning og dermed indholdet af denne beskyttelse og derved så tvivl om den styrkelse, som EU-lovgiver har tilsigtet, af den nævnte beskyttelses effektivitet gennem vedtagelse af ensartede bestemmelser vedrørende urimelige vilkår, således som anført i tiende betragtning til direktiv 93/13 (dom af 15.6.2023, Bank M. (Konsekvenser af en annullation af aftalen), C-520/21, EU:C:2023:478, præmis 60).
- 49 Det påhviler desuden de nationale retsinstanser ved anvendelsen af nationale retsfor skrifter i videst muligt omfang at fortolke dem i lyset af direktiv 93/13's ordlyd og formål, for at det med direktivet tilsigtede resultat fremkaldes, idet kravet om en overensstemmende fortolkning omfatter forpligtelsen for de nationale domstole til i givet fald at ændre en fast retspraksis, såfremt denne er baseret på en fortolkning af national ret, som er uforenelig med formålene med et direktiv (dom af 4.6.2020, Kancelaria Medius, C-495/19, EU:C:2020:431, præmis 47 og 50 og den deri nævnte retspraksis).
- 50 I det foreliggende tilfælde skal mBanks argument om Domstolens manglende kompetence forkastes, for så vidt som det præjudicielle spørgsmåls punkt 1-3 vedrører fortolkningen af bestemmelser i direktiv 93/13 og ikke de nationale regler.
- 51 Det følger heraf, at Domstolen har kompetence til at besvare det præjudicielle spørgsmåls punkt 1-3.

Det præjudicielle spørgsmål

- 52 Den forelæggende ret ønsker med det præjudicielle spørgsmål nærmere bestemt oplyst, om artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at i forbindelse med en aftale om lån med pant i fast ejendom, som en bank har indgået med en forbruger, der annulleres i sin helhed med den begrundelse, at denne aftale indeholder et urimeligt vilkår, uden hvilket den ikke kan opretholdes:
- er de til hinder for en fortolkning i retspraksis af national ret, hvorefter udøvelsen af de rettigheder, som forbrugeren har i henhold til dette direktiv, er betinget af, at forbrugeren for en domstol fremsætter en erklæring, hvorved forbrugeren anfører, for det første, at han ikke indvilliger i at opretholde dette vilkår, for det andet, at han har kendskab til dels den omstændighed, at ugyldigheden af det nævnte vilkår indebærer, at den nævnte aftale annulleres, dels konsekvenserne af denne annullation og, for det tredje, samtykker i, at aftalen annulleres
  - er de til hinder for, at den compensation, som den pågældende forbruger har krævet for tilbagebetaling af de beløb, som denne har betalt til opfyldelse af den omhandlede aftale, nedsættes med den rente, som banken ville have modtaget, hvis aftalen var forblevet i kraft.

- 53 Det bemærkes med henblik på besvarelsen af dette spørgsmål, at artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 bestemmer, at urimelige kontraktvilkår ikke er bindende for forbrugere. Det fremgår således af retspraksis, at der er tale om en præceptiv bestemmelse, der har til formål at erstatte den formelle balance, som kontrakten indfører mellem kontrahenternes rettigheder og forpligtelser, med en reel balance, der skal genindføre ligheden mellem parterne (dom af 17.5.2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320, præmis 27 og den deri nævnte retspraksis).
- 54 Den nationale ret skal i øvrigt inden for rammerne af sine beføjelser i medfør af bestemmelserne i direktiv 93/13 efterprøve, om et kontraktvilkår er urimeligt, og dermed afhjælpe den manglende ligevægt mellem forbrugeren og den erhvervsdrivende (dom af 17.5.2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320, præmis 29 og den deri nævnte retspraksis).
- 55 Det påhviler i henhold til dette direktivs artikel 6, stk. 1, de nationale retter at udelukke anvendelsen af urimelige kontraktvilkår, således at de ikke binder forbrugeren, medmindre forbrugeren gør indsigelse herimod (dom af 26.3.2019, Abanca Corporación Bancaria og Bankia, C-70/17 og C-179/17, EU:C:2019:250, præmis 52 og den deri nævnte retspraksis).
- 56 Den mulighed, der er forbeholdt en forbruger for at modsætte sig anvendelsen af direktiv 93/13, kan imidlertid ikke forstås således, at den med henblik på at gøre de rettigheder, som den pågældende har i henhold til dette direktiv, gældende, pålægger ham en positiv forpligtelse til at påberåbe sig bestemmelserne i det nævnte direktiv ved hjælp af en formaliseret erklæring, der fremlægges for en domstol.
- 57 Denne mulighed består derfor kun af, at forbrugeren efter at være blevet underrettet herom af den nationale ret får mulighed for at vælge ikke at gøre gældende, at et vilkår er urimeligt og ikke-bindende, og således give et frit og informeret samtykke til det pågældende vilkår (dom af 3.10.2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, præmis 53 og den deri nævnte retspraksis). Muligheden for at udøve denne mulighed, som udgør et afkald på at påberåbe sig den beskyttelse, der er fastsat i direktiv 93/13, indebærer i sig selv, at forbrugeren fra starten er omfattet af denne beskyttelse.
- 58 Som det fremgår af den faste retspraksis, der er nævnt i denne doms præmis 53 og 55, kræver artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 således, at urimelige kontraktvilkår ikke binder forbrugeren, uden at en sådan konsekvens kan suspenderes eller underlægges betingelser, der er fastsat i national ret eller i national retspraksis.
- 59 Artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 er derfor til hinder for en fortolkning af national ret, hvorefter en forbruger med henblik på at gøre sine rettigheder i henhold til dette direktiv gældende for en domstol skal fremlægge en formaliseret erklæring.
- 60 Endvidere er den i denne doms præmis 54 og 55 nævnte forpligtelse for en national ret til, i givet fald ex officio, at undlade at anvende urimelige kontraktvilkår, således at de ikke binder forbrugeren, også selv om forbrugeren ikke giver møde, ligeledes til hinder for en sådan fortolkning (jf. i denne retning dom af 4.6.2020, Kancelaria Medius, C-495/19, EU:C:2020:431, præmis 52).

- 61 At pålægge forbrugeren at fremlægge en formaliseret erklæring for at kunne gøre sine rettigheder gældende ville desuden kunne rejse tvivl om den afskrækkende virkning, som artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13, sammenholdt med dette direktivs artikel 7, stk. 1, har til formål at tillægge konstateringen af, at vilkår i aftaler, der er indgået mellem forbrugere og en erhvervsdrivende, er urimelige (dom af 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo m.fl., C-154/15, C-307/15 og C-308/15, EU:C:2016:980, præmis 63), for så vidt som den tilskynder de erhvervsdrivende til at afvise udenretslige anmodninger fra forbrugere om annullation af urimelige kontraktvilkår velvidende, at disse sidstnævnte for at kunne påberåbe sig de rettigheder, som de har i henhold til det nævnte direktiv, er forpligtede til at fremlægge en formaliseret erklæring for en domstol.
- 62 Hvad desuden angår muligheden for, at en ret, for hvilken der er anlagt sag med påstand om tilbagebetaling efter annullation af en aftale om lån med pant i fast ejendom, som en bank har indgået med en forbruger med den begrundelse, at denne aftale indeholder urimelige vilkår, uden hvilke den ikke kan opretholdes, kan nedsætte den kompensation, som denne forbruger har nedlagt påstand om for tilbagebetaling af de beløb, som den pågældende har betalt til opfyldelse af denne aftale, med et beløb svarende til de renter, som denne bank ville have modtaget, hvis den nævnte aftale havde været i kraft, har Domstolen fastslået, at artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 i en sådan sammenhæng er til hinder for en fortolkning i retspraksis af en medlemsstats lovgivning, hvorefter banken har ret til at kræve en kompensation fra forbrugeren, der går ud over tilbagebetalingen af det beløb, der er indbetalt i forbindelse med opfyldelsen af aftalen, samt betaling af morarenter efter den lovbestemte rentesats regnet fra påkravet (jf. i denne retning dom af 15.6.2023, Bank M. (Konsekvenser af en annullation af aftalen), C-520/21, EU:C:2023:478, præmis 84).
- 63 Med dette forbehold vedrørende morarenter til den lovbestemte sats præciserede Domstolen, at en fortolkning af national ret, hvorefter banken har ret til at kræve en kompensation fra forbrugeren, der går ud over tilbagebetalingen af det engangsbeløb, der er indbetalt i forbindelse med opfyldelsen af denne aftale, og dermed modtage et vederlag for forbrugers anvendelse af denne kapital, ville bidrage til at fjerne den afskrækkende virkning på erhvervsdrivende, som følger af annullationen af den nævnte aftale, og dermed til skade for gennemførelsen af det langsigtede mål, der er omhandlet i artikel 7 i direktiv 93/13 (jf. i denne retning dom af 15.6.2023, Bank M. (Konsekvenser af en annullation af aftalen), C-520/21, EU:C:2023:478, præmis 76 og 78).
- 64 For så vidt som direktiv 93/13 udelukker muligheden for, at en bank kan kræve en kompensation, der går ud over tilbagebetalingen af det beløb, der er indbetalt i forbindelse med opfyldelsen af den annullerede aftale, samt betaling af morarenter til den lovbestemte sats fra påkravet, udelukker dette direktiv følgelig ligeledes, at der ydes denne bank en kompensation ved en nedsættelse af den kompensation, som den pågældende forbruger har krævet for tilbagebetaling af de beløb, som denne har betalt til opfyldelse af den omhandlede aftale, med et beløb svarende til de renter, som kreditinstituttet ville have modtaget, hvis aftalen havde været i kraft.
- 65 På baggrund af det ovenstående skal artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 fortolkes således, at i forbindelse med en aftale om lån med pant i fast ejendom, som en bank har indgået med en forbruger, der annulleres i sin helhed med den begrundelse, at denne aftale indeholder et urimeligt vilkår, uden hvilket den ikke kan opretholdes:
- er de til hinder for en fortolkning i retspraksis af national ret, hvorefter udøvelsen af de rettigheder, som forbrugeren har i henhold til dette direktiv, er betinget af, at forbrugeren for en domstol fremsætter en erklæring, hvorved forbrugeren anfører, for det første, at han ikke indvilliger i at opretholde dette vilkår, for det andet, at han har kendskab til dels den

omstændighed, at ugyldigheden af det nævnte vilkår medfører, at den nævnte aftale annulleres, dels konsekvenserne af denne annulation, og for det tredje, at han samtykker i, at aftalen annulleres

- er de til hinder for, at den compensation, som den pågældende forbruger har krævet for tilbagebetaling af de beløb, som denne har betalt til opfyldelse af den omhandlede aftale, nedsættes med den rente, som banken ville have modtaget, hvis aftalen var forblevet i kraft.

Sagsomkostninger

- 66 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra de nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Niende Afdeling) for ret:

Artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler skal fortolkes således, at i forbindelse med en aftale om lån med pant i fast ejendom, som en bank har indgået med en forbruger, der annulleres i sin helhed med den begrundelse, at denne aftale indeholder et urimeligt vilkår, uden hvilket den ikke kan opretholdes:

- **er de til hinder for en fortolkning i retspraksis af national ret, hvorefter udøvelsen af de rettigheder, som forbrugeren har i henhold til dette direktiv, er betinget af, at forbrugeren for en domstol fremsætter en erklæring, hvorved forbrugeren anfører, for det første, at han ikke indvilliger i at opretholde dette vilkår, for det andet, at han har kendskab til dels den omstændighed, at ugyldigheden af det nævnte vilkår medfører, at den nævnte aftale annulleres, dels konsekvenserne af denne annulation, og for det tredje, at han samtykker i, at aftalen annulleres**
- **er de til hinder for, at den compensation, som den pågældende forbruger har krævet for tilbagebetaling af de beløb, som denne har betalt til opfyldelse af den omhandlede aftale, nedsættes med den rente, som banken ville have modtaget, hvis aftalen var forblevet i kraft.**

Underskrifter